

עין משפט נר מצוה
 ב מ"י פ"ד מהל' שמיטה ויוכל הל' ת. ג מ"י פ"ח מהל' שמיטה ויוכל הל' ג. ד מ"י פ"ח מהל' שמיטה ויוכל הל' ג. ה מ"י פ"ח מהל' שמיטה ויוכל הל' ג.

מסורת הש"ס
 (א) ע"ז דף טו:

רמב"ם דפוס ישן

ה פירוש כל זה מבואר והלכה כחכמים: ו אמר הכתוב ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט) ר"ל מי שסגרה עיניו התאווה ויצר הרע אל תעזור אותו להוסיף בעוורונו ותוסיף להרחיקו מן הישר ומפני זה אסור לעזור עוברי עבירה ולא יתקנו להם כלים אבל ראוי לקלקל להם: ומחרישה. היא האת: והמזרה. הוא שידור בו התבואה: והדקר. הוא כלי ברזל לחפור הארץ: מג"ז יד. חרמש קטן שיקטף כמלא היד ומפני זה נקרא מגל יד. ומג"ז קציר ידוע:

הערות ל"ר"ש

18 כת"י והמהר"י לנדא.
 19 כ"ה בהג' הגר"א (ועי' בש"א ובפאת השלחן). 20 לעיל מ"ד.

ליקוטים

ה. בר"ש. ד"ה ירושלמי. ומשני גזרו על הלוף כו' אלא בשינוי כו' הלכך כו' לא שכיח דאיסורא. לכאורה תמוה דהא פ"י שם (לעיל מ"ד) דאינו אלא בלא הוסיף ספיחין, והני דהתיירא נינהו ומה לן למיחש להו. וצ"ל דכוונתו דבהוסיפו ספיחין אסור לעקרן כלל בין ע"י שינוי בין שלא ע"י שינוי, וה"ל למיחש שמא עקר הני דהוסיפו, וע"י שינוי, כדי לגנוב את העין לאמר דהן לא הוסיפו, אבל בלא שינוי לא יעקרו, דזה אסור בין בהוסיפו ובין בלא הוסיפו. (רש"י)

אזנים. ולא חשיבי שדה כדלשכתן צקוף פ' [קמ"א] כלל'ס¹⁸ צירושלמן דמודה ריש לקיש צורע על גבי סלעים ועל גבי טרשין שהוא פטור. [וללעים צלד"י כמו סלעים צקמ"ן]. אי נמי ללעות לדי השדה ולא צלמנע, ולא מיחזי כעבודת הארץ:

ג"ה הר"ש הג"ה הגר"א
 ה' ירושלמי ה' ירושלמי
 (סס). מה טעם (סס). מה טעם
 דרצני דרצני
 יהודה, גזרו על הלוף ולא גזרו על הירק. גזרו על הירק. גזרו על הירק. גזרו על הירק.
 מעתה אפילו מעתה אפילו מעתה אפילו מעתה אפילו
 שצבת יהא שצבת יהא שצבת יהא שצבת יהא
 מותר, צטמון מותר, צטמון מותר, צטמון
 אפי' שצביעית אפי' שצביעית אפי' שצביעית אפי' שצביעית
 יהא מותר¹⁹ יהא מותר¹⁹ יהא מותר¹⁹ יהא מותר¹⁹

אותה בקרדומות של מתכות: ה מאימתי מותר אדם ליקח לוף במוצאי שביעית ר' יהודה אומר מיד וחכ"א² משירבה החדש: ו י'אלו"א כלים שאין האומן רשאי למכרם בשביעית מחרישה וכל כליה העול והמזרה והדקר אבל מוכר הוא מגל יד ומגל קציר ועגלה וכל כליה ה"זה הכלל כל

עזירה לחטוא, ולא להכין להם סיצות לכך, אלא לעשות היפך זה: ומחרישה "אלמנ'מ"ד": והמזרה "אלמנ'רא": והדקר "אלפאס" שחופרין זו את האדמה: מג"ז יד חרמש קטן שאינו קוץ אלא מלוא היד צלנד ולפיכך נקרא מגל יד: ומג"ז קציר ידוע. ומה שאמר כ"ז שמלאכתו מיוחדת לעבירה הס

שלא ילך ויציא מן האיסור ויאמר מן הטמון הבאתי. פירוש. מאי טעמא דר' יהודה. כלומר מאי שנא הכא דפליג ומאי שנא גבי ירק לקמן צפ"ו (מ"ד ע"י סס) דאסרי צמולאי שביעית עד שיעשה כיוצא בו ולא פליג רבי יהודה. ומשני גזרו על הלוף. שלא יעקרו אותו שביעית אלא צנינו, צמארופות של עץ לצית שמאי וצקדומות לצית הלל²⁰, הלכך צמולאי שביעית לא שכיח דאיסורא. אבל ירק דלא גזרו [שלא] לתולשו כי אורחיה, שכיח נמי דאיסורא צמניית. ופריך בועתה אפילו בשבת. כלומר שביעית שנקראת שבת יהא מותר, דלא תלינן ליה בשל שביעית, דלא שכיח, משום דלא אפשר צלד שינוי, אלא אמרינן דמן הטמון צביעית הוא. ומשני בטמון אגן קיימין. דזהוהו הוא דאמרינן דאין דרך לעוקרו צנינו כדי לטומנו עד מוצאי שביעית, אבל שביעית עצמה אס צל לקנות מעס הארץ חיישין שמא יביא מן האיסור ויאמר מן הטמון הבאתי. ורצנן סברי דאס כן צמולאי שביעית [נמן] ניוחש, משום הכי אסרי עד שירבה החדש. דהיינו מן הפסח ואילן, כדתי לעיל צירושלמי (סס) א"ר יהודה מעשה שהיינו צעין כושין ואכלנו לוף על פי ר' טרפון צמולאי החג של מוצאי שביעית, אמר לו ר' יוסי עמך הייתי ולא היה אלא צמולאי פסח: ו י'אלו"א כלים שאין האומן רשאי למכרם בשביעית מחרישה וכל כליה העול והמזרה והדקר אבל מוכר הוא מגל יד ומגל קציר ועגלה וכל כליה ה"זה הכלל כל

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

טמון מייתי. [פרי"ך]² וא"ת אי הכי אפי' בשביעית לישתרי [משנן]² הא לא קשיא שאם תתיר לו הוא הולך ומביא מן האיסור ואומר מן הטמון הבאתי. ורבנן סברי א"כ אפי' במוצאי שביעית שהוא הולך ומביא מן האיסור ואומר מן הטמון הבאתי, אבל משירבה החדש דהיינו מפסח ואילך ההיתר רבה על האיסור ומבטלו. תניא א"ר"י מעשה שהיינו בעין כושין ואכלנו לוף על פי ר' טרפון במוצאי החג של מוצאי שביעית אמר לו ר' יוסי עמך הייתי ולא היה אלא במוצאי הפסח. ו י'אלו"א כלים שאין האומן רשאי למכרם בשביעית מחרישה וכל כליה העול והמזרה. פ"י שזורין בגורן בלע"ז פלא ויש לה ג' ענפים. והדקר. בלע"ז צפא ובלשון מקרא אָת. מג"ז יד. פוניטורו. מג"ז קציר. פלָצִי. והעגלה וכל כליה.

לענין כלאים הצלעות לא חשיבי שדה להתחייב הזורע הכי נמי לענין שביעית. ופי' צלעות מקום אבנים וגדל בהן אבנים. אי נמי [פואה הנמצאת] סביב לצלעות השדה ולא באמצע השדה והואיל וכן אינו נראה כעבודת הארץ שאין הצלעות חשובין כשדה לפיכך [עוקרין אותה] אפי' בקרדומות [של מתכות]¹. ה מאימתי מותר ליקח לוף במוצאי שביעית ר' יהודה אומר מיד. [בירושלמי פרי"ך]¹ מאי טעמא דר' יהודה. כלומר אסור מיבעי ליה, דהאי ירק אי מלוף העקור הא אסור משום ספיחין, ואי מלוף שלא עקרו כל שכן וכל שכן דאסור. ופרי"ך ר' יהודה סבר (בשגזרו) [כשגזרו]² על הלוף גזרו. פ"י על הלוף שלא עקרו [גזרו דיהא]² אסור הוא וירקו. אי נמי בעקרו והניחו במקומו גזרו על ירקו, אבל אם עקרו וטמנו בו והוציא ירק, ירק [הוא בעלמא]² ושרי, הילכך מותר לקנות ירק הלוף [מיד]² דמקילינן ואמרי' מירק דלוף

פירוש הרא"ש
 ששית והטמיו הוא, ומשני צטמון אגן קיימין פ"י צההוא הוא דאמרן דאין דרך לעקרו צנינו כדי לטמנו עד מוצאי שביעית אבל שביעית אסור אף מן הטמון [שלא] ילך ויציא מן האיסור ויאמר מן הטמון הבאתי: עד שירבה החדש. מפרש צירושלמי עד הפסח: ו אין רשאי למכרם בשביעית למה שהיא חשוד על השביעית: המזרה. זורין זו המון צגורין וכשאיין גורן חופרין זו הקרקע: דקר. קוטר"א צלע"ז והוא אָת צלשון המקרא דכתיב (ישעי' ג) וכתתו חרבותם לאימים: מג"ז יד מג"ז קציר ועגלה. מותרין שמא הוא רוצה לקצור מן ההפקר ולהציא צעגלה למאכל ציתו ואין אסור אלא להציא הרצה ולעשות אורז:

עין משפט נר מצוה
 ו מ"י פ"ח מהל' שמיטה ויובל
 ה' ה' ופ"ד הל' כד. ז מ"י
 פ"ח מהל' שמיטה ויובל ה' ו.

מסורת הש"ס

(א) ע"ז טו:

רמב"ם דפוס ישן

ושאמר כ"ף שמלאכתו מיוחדת לעבירה. הם הדברים שאסור להתעסק בהם במלאכות שנעשו להם אלו הכלים בשנה שביעית כגון החרישה והקצירה שכל הכלים העשויין למלאכתן אסור למכור בשביעית, וזה אינו אסור אלא למי שהוא חשוד על השביעית אבל מי שאינו חשוד מותר למכור לו כל מה שיבקש לפי שהוא רוצה להצניעו ולהכינו למוצאי שביעית: ז תיקון דברי זאת המשנה מוכר לנכרים בארץ יתר מיכן ולישראל בחוצה לארץ ולא נהיה חוששין שמא ימכור הנכרי לישראל או יקנה ישראל חוצה לארץ וילך לארץ ישראל שהעיקר בדינו אחזקי באיסורא לא מחזקינן: ח משאי"ל לו סאתו. המדה הנקראת סאה:

הערות ר"ש

19 כ"י. ובד"י: פריך והא יש לומר. 20 כ"י: לומר שקונה לצורך יין והוא מכניס לתוכן שמן. 21 כ"י. ובד"י: של אלו ניכר משל אלו דמאותו. 22 כ"י והמהר"ל לנדא. 23 כ"י: אע"פ שיש לו גורן, דשואל למדוד לכנס לאוצר.

ליקוטים

ז. במשנה. ואם הביא יותר כו'. פ"י שהביא קדירות יותר משיעור הנ"ל, מותר למכור כולם. (חי'דושי הג"א)
 ואם הביא יותר כו'. התו"ט תמה על הרמב"ם שהשמיט לבבא זו. ונעלם מכת"ב שהביאה בפ"ד הכ"ד לכוונה אחרת ע"ש. (ד"ש)
 ומוכר לנכרים כו'. קאי גם אמתני' שלפני זה, שבכולם מוכר לנכרים כו'. (חי'דושי הג"א)
 בר"ש. ד"ה יוצר. בירושלמי פריך והא י"ל שמא החליף כו'. וק"ל דכיון דאיכא למימר דבעי ליינן ולשמן תלינן בהו כדלעיל וכדלקמן. (ר"ש)

הדברים שאסור להתעסק בהן צלותן המלאכות שנעשו להן אותם כלים בשנה שביעית, כגון החרישה והקצירה, הרי כל כליהן אסור למכור בשביעית. ואין זה אסור אלא לחשוד על השביעית, אבל מי שאינו חשוד מותר למכור לו כל מה שיבקש, לפי שהוא מנציעו עד למוצאי שביעית: ז תיקון דברי המשנה הזאת, מוכר לגוים בארץ יתר מיכן, ולישראל בחוצה לארץ. ולא נחשש שמא ימכור הגוי לישראל או יקנה ישראל בחוצה לארץ וילך לארץ ישראל, לפי שהכלל אצלנו אחזקי איסורא לא מחזקינן: ח משאי"ל סאתו משאילו לשוחטה. מוכר לו פירות בשעת הזרע ומשאילו לו סאתו

שינויי נוסחאות: 1 ס"א אפילו בשעת (דפוס וילנא). וכ"ה בר"ש ובר"מ.

לומר שמה החליף, א"ר יונה ניכרות הן אלו של יין ואלו של שמן. אמר ר' עולא לומר שקונה לצורך יין ושמן והוא קונה הכל לצורך יין או הכל לצורך שמן.²⁰ ומשני ניכרות הן. דמשנות של יין משל שמן [ואין נורמן שוה]. ור' עולא משני דאדרא דאילן חביבא. אדרא הוא לשון עור כמו דלרייתא דתיבנא דפרק ד' נדרים (נדרים דף כה). דפירש צערוך שהציאו עורות של צהמות מליאות תבן וסצור הנחש שהן צהמות וצלטן. והכא משל צעלמא הוא, כלומר קרקע של אלו משונה צמחיהו זה מזה.²¹ דמאותו קרקע עשוין כדי יין אין עושין כדי שמן: ואם הביא יותר, מכשיעור זה מותר, ולא חיישין דילמא מן המשומר דשביעית [הציאל]: ומוכר לנכרים בארץ. אפי' טובא, ולא חיישין דילמא אמו לנכרי לישראל: ולישראל בחו"ל. ולא חיישין שמא יוליכס לארץ. [וצירושלמי (ס) אמרינן ולישראל בחו"ל אפילו מן הקנין צלרן].²² משמע שהוא רוצה לומר אע"פ שכונס צו (הרבה מ)יין ושמן שהציא מארץ ישראל: ח לא ימכור [לו]. לישראל החשוד: פרה [החורשת]. המלומדת לחוש, משום לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט): שיבוץ לשוחטה. דכל היכא דאיכא למיתלי תלינן. ולא דמי לכלים דלעיל שאין אדם מוכר דהתם ליכא למיתלי דפרשין צפ"ק דע"ז (דף טו): אפי"ל בשעת הזרע. דאיכא למיתלי לאחילה כמו לזריעה. ובהא מודו צית שמאי ללא דמי לפרה דאין דרך לשחוט פרה החורשת: ומשאי"ל לו סאתו. של מדה. אע"פ שיש²³ לומר דלגורן שואל למדוד לכנס לאוצר, משום דאיכא למיתלי נמי להיתר שאדם עשוי למדוד

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

קרו. ז היוצר. בלע"ז פוטיירו, והוא האומן העושה כלי חרש. מוכר ה' בדין. ששימו שם שמן, וט"ו כדין ששימו שם יין. [ובירושלמי פריך] וניחוש דילמא יחליף וימכור אותן של שמן ויאמר של יין הן ותירץ לא חיישין (שני כדות) [שניכרות]¹ הן אותן של יין ואותן של שמן. א"ר עולא אדרא דאילין חכימא. פי' עפר אחר הוא לקנקני השמן ועפר אחר הוא לקנקני היין. פ"א אדרא כמו אדורא, לגוף הקנקן קרי עור. שכן דרכו להביא מן ההבקר. פי' שיעור ה' כדין משמן, ומיין ט"ו. ואם הביא יותר מזה השיעור מותר. פי' ולא חיישין דילמא דשביעית. מוכר לגוים בארץ. ואפי' יותר מה' ומט"ו, ולא חיישין דילמא מזבנן לישראל. ולישראל בחוצה לארץ. ואפי' יותר מיכן, ואפי' אם היין והשמן מן הארץ. ח בית שמאי אומרים לא

ימכור לו פרה חורשת בשביעית. אפילו בסתם, שאין דרך בני אדם לשחוט פרות העומדות לחרישה ותנן (לעיל מ"ו) דבר שמלאכתה מיוחדת לעבודה אסור. ובית הל"ל מתירין. דדבר שמלאכתה לאיסור ולהיתר הוא, לאיסור החרישה, ולהיתר שהמוכרה בסתם ונמצאת חורשת הוא יכול לומר לשחיטה מכרתה¹ (ו) לך. ומוכר לו פירות (שביעית)¹ בשעת הזרע. דדבר שמלאכתו לאיסור ולהיתר הוא, כיצד לאיסור לזריעה, ולהיתר שיכול לומר לאכלה מכרתים לך. (ולשוא"ל) [ומשאי"ל] לו סאתו. פי' כלי של מדה שהוא דבר שמלאכתו להיתר ולאיסור, (אסור למכור למכנסו) [לאיסור למדוד להכניסו]² לאוצר, להיתר שיכול לומר לו עשוי אדם למדוד פירותיו להוליכן

1 הגהת הגר"ז. 2 הגהת הגר"ז דפוס וילנא.

פירוש הרא"ש

ז היוצר. אומן שעושה כלי חרש: מוכר. לישראל החשוד על השביעית. וצירושלמי פריך דיש לומר שמה החליף פי' החליף דבריו ומשקר וקונה כל הכדים לצורך יין או לצורך שמן, ומשני דניכר הוא איהו כדי שמן ואיהו כדי יין לפי שהעפר עושין ממנו כדי יין אינו דומה לעפר עושין ממנו כדי שמן: ואם הביא יותר מכן מותר. ולא חיישין שמא מן המשומר הציא: ומוכר לגוים בארץ. ולא חיישין